

DE INDELING VAN DE WONING

Een mens is gemaakt om buiten te zijn. Een gezonde woning vormt daarom een logisch verlengstuk van de (gezonde) buitenruimte en buiten klinkt binnen door. Zonder de buitenruimte buiten te sluiten, biedt de woning de noodzakelijke bescherming en de gewenste privacy. De ontwerper moet vooral de hulpmiddelen creëren waarmee de bewoner zich de woonruimte kan toe-eigenen, karakter geven en indelen.

Dan is de woning een derde huid die past, maar niet knelt.

Eric Paardekooper Overman

OIII Architecten, Amsterdam

Gezond bouwen is ruimtelijk bouwen

Het tijdperk dat gezond bouwen alleen te maken had met het gebruik van gezonde bouwmaterialen, ligt gelukkig achter ons. Gezond bouwen is een aanzienlijk breder en gecompliceerder begrip en het kan niet gauw breed genoeg worden benaderd. Aspecten als energiegebruik horen er zeker ook bij, evenals beperking van automobilititeit, een gezond binnenklimaat en flora en fauna. Uiteindelijk gaat het erom, dat we kunnen bouwen en wonen zonder dat de wal het schip keert, dus zonder dat we de aarde uitputten. Als we een goed evenwicht weten te bereiken, komt dat uiteindelijk onze gezondheid ten goede. Het gaat om duurzaam bouwen, en gezondheid is daar onlosmakelijk mee verbonden.

Dat gezond bouwen altijd vrij eng is benaderd, blijkt wel uit het feit dat het juist in de gezondheidszorg zo lang heeft geduurd voor duurzaam bouwen op de agenda werd gezet. Bij uitstek in deze sector zou je een goed uitgekristalliseerde visie op het verband tussen duurzaam bouwen en gezondheid mogen verwachten. Voor mij is het nog steeds een raadsel waarom de verantwoordelijke instanties hier pas sinds enkele jaren, hoewel beperkt, aandacht aan besteden.

Om hun eigenzinnige droom, een bungalow met boomgaard in het centrum van Amsterdam te verwezenlijken, kochten de opdrachtgevers van **Villa Vink** een complex van bouwvallige opstallen en een verwaarloosd grachtenpand.

< Uitgaande van de vorm van de bestaande opstallen is op het achterterrein een geheel gelijkvloerse woning ontstaan.

Maar een kernbegrip in de context van gezond bouwen, is ruimtelijkheid. Ruimtelijkheid voelt prettig. Ruimtelijkheid is overigens geen synoniem met veel ruimte. Ook in een kleine ruimte kun je ruimtelijkheid creëren, bijvoorbeeld door een trappenhuis anders in de woning te plaatsen: dwars in de woning, of met daglicht. Ook een vide draagt bij aan ruimtelijkheid. Verdiepingen maak ik bij voorkeur iets hoger dan gebruikelijk; van mijn kant geen klachten dat het Bouwbesluit op dat punt is aangepast. En wat ik vaak voorstel is flexibiliteit in te bouwen, bijvoorbeeld met behulp van schuifwanden, zodat bewoners eenvoudig twee vertrekken bij elkaar kunnen trekken of één vertrek in tweeën kunnen delen. Doordat vertrekken op verschillende manieren indeelbaar zijn, kunnen bewoners meer doen met dezelfde ruimte. Bij voorkeur bouw ik voorzieningen in waarmee bewoners naderhand de indeling van hun woning kunnen veranderen. Bijvoorbeeld door leidingen en voorzieningen rond een vaste kern te situeren waardoor het zonder al te zware ingrepen mogelijk is de keuken en de badkamer van plek te veranderen. De kern moet dan zodanig zijn geplaatst dat je inderdaad meerdere plattegronden kunt maken. Als ontwerper wil ik zo veel mogelijk ruimte laten voor de bewoners. Mijn werkelijke opdracht is om mogelijkheden in te bouwen waarop bewoners zelf kunnen variëren. Dat draagt allemaal bij aan ruimtelijkheid, een prettige woonsfeer en daarmee aan een duurzaam woongenot met minder behoefte aan (auto)mobilititeit. Kortom: een gezonde woonomgeving.

Het is vaak een gevecht om dit soort ontwerpprincipes gerealiseerd te krijgen. Het is een gevecht tussen geld en kwaliteit. Anders gezegd: tussen kosten op korte termijn en baten op de langere termijn. Veel opdrachtgevers in de bouw kijken niet verder dan de eerste oplevering. Neem maar weer de gezondheidszorg als voorbeeld: daar is de financieringsstructuur zelfs op die manier bepaald. Investerings in duurzaamheid en energie-efficiëntie worden slechts in zeer beperkte mate door de overheid vergoed terwijl voordelen in de exploitatie worden afgeroomd. Dat is de omgekeerde wereld, want als je daarop doordenkt, zijn zelfs investeringen in lichtschakelaars onrendabel; het is dan voordeliger om het licht dag en nacht aan te laten. In de woningbouw zie je dat ook een beetje. Projectontwikkelaars dienen hun winst te maximaliseren, dat is hun business: beperken van bouwkosten en snel verkopen tegen een gunstige prijs. Toch zullen investeringen in gezond en duurzaam bouwen z'n waarde dubbel en dwars opleveren. Investeren in gezond bouwen levert een meerwaarde die niet eens zoveel extra geld kost, zolang de gezonde ontwerpprincipes maar vanaf het begin van het proces zijn ingebakken. Beleggers en corporaties zien de voordelen daarvan in; projectontwikkelaars hebben in principe een ander belang.

Wat ook zal helpen is regelgeving. Ik denk echt dat de overheid hier een rol heeft te spelen. In de praktijk blijkt dat veel vernieuwingen in de bouw worden aangeslingerd doordat de overheid de piketpaaltjes verzet. Bouwers gaan niet uit zichzelf op een nieuwe manier bouwen. En architecten zijn meestal pas in beeld als in de initiatieffase de randvoorwaarden al zijn vastgelegd. Er zijn enkele voorlopers en er zijn leuke voorbeeldprojecten, maar als er op grote schaal iets moet veranderen, en ik zou daar een voorstander van zijn, dan moeten de regelgeving en de voorlichting daarop worden aangepast. Dan krijgt gezond bouwen meer kans.

15

Maak de keuken tot middelpunt van de woning

In de keuken vertellen gezinsleden elkaar wat er de afgelopen dag is gebeurd. In veel huishoudens is de keuken de centrale ontmoetingsplek. En er wordt ook nog gekookt. Soms heel uitgebreid. Een goed ontwerp van de keuken kan die functies ondersteunen.

> **Achtergrond**

Zoveel zinnen, zoveel smaken. Voedselbereiding is bij uitstek cultuurgebonden. Iedere cultuur heeft eigen gebruiken en stelt andere eisen aan de relatie tussen de keuken en andere verblijfsruimten in huis. Ook legt elke cultuur andere accenten op veiligheid, gemak, gezondheid, status en gezelligheid. Eén ding is duidelijk: de tijd dat de huisvrouw in een klein keukentje de maaltijd prepareerde en deze in de eetkamer aan het gezin opdiende, is voorbij. Nu is de keuken vaak het sociale middelpunt van de woning. En nadat de maaltijd is gedaan, moeten er geen kookluchtjes in de (woon)keuken en de rest van de woning blijven hangen.

> **Ontwerpoplossingen**

De keuken die als middelpunt van het huis dient, heeft zonlicht nodig. De ideale woonkeuken is daarom georiënteerd op het zuiden en zuidoosten van de woning, met grote ramen rondom zodat de zon zowel 's morgens als in de middag naar binnen kan schijnen. Is een afsluiting tussen woonkamer en keuken gewenst, overweeg dan om deze scheiding met een schuifdeur te realiseren. Geef een gesloten keuken een ruime maatvoering zodat meerdere invullingen mogelijk zijn. Vier bij vier meter is minimaal nodig om plaats te bieden aan verschillende werkbladen, apparaten en een eettafel. Let op toetreding van daglicht op werkbladen, ergonomische factoren zoals werkhoogte en een veilige plek voor een oven. Overweeg of het mogelijk te volstaan met losse meubelstukken, zodat de bewoners de indeling van de keuken zelf kunnen bepalen. Gebruik goed reinigbare materialen die het mogelijk maken hygiënisch te werken. Geef extra aandacht aan de afzuiging van verbrandingsgassen en kookluchtjes. Koken op gas brengt waterdamp en stikstofoxiden in de lucht. Garandeer daarom de aanvoer van frisse lucht en een snelle afzuiging van afvalgassen. Een goede oplossing is gas onder glas met een aparte afzuiging. Een goede afzuiging brengt dampen direct naar buiten, voordat die kunnen circuleren. Afvoer via een centraal ventilatiesysteem is daarvoor niet toereikend. Let er ook op dat een afzuigstelsel bereikbaar is om schoon te maken.